

МИКОЛАЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОГРИЩУК Борис Васильович

УДК: 330.322.3 + 330.341.1: 633.1

**ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Миколаїв - 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Науковий консультант – доктор економічних наук, професор
Єрмаков Олександр Юхимович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, професор
кафедри аграрної соціології та розвитку села.

Офіційні опоненти: – доктор економічних наук, доцент
Ганганов Володимир Миколайович,
Миколаївський державний аграрний
університет, проректор з наукової роботи;

– доктор економічних наук, професор
Олійник Олександр Васильович,
Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва,
проректор з наукової роботи;

– доктор економічних наук, професор
Уланчук Володимир Семенович,
Уманський національний університет
садівництва, завідувач кафедри обліку і аудиту.

Захист відбудеться «24» вересня 2010 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 38.806.01 у Миколаївському державному аграрному університеті Міністерства аграрної політики України за адресою: 54010, м. Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Миколаївського державного аграрного університету за адресою: 54010, м. Миколаїв, вул. Карпенка, 73.

Автореферат розісланий «20» серпня 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.Ф. Ключан

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інвестиційно-інноваційне забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу України нині є однією з найактуальніших проблем розвитку усього агропромислового комплексу держави. Це зумовлено тією надзвичайно важливою роллю, яку відіграють зерно і продукти його переробки у стратегічному розвитку національної економіки. По-перше, продукція зернопродуктового підкомплексу забезпечує продовольчу безпеку держави і може бути вагомим важелем впливу на світову економіку. По-друге, його формотворчим елементом є зернове господарство, що забезпечує створення продовольчого і фуражного фондів країни. Виробництвом зерна зайнято майже 70 тис. підприємств та організацій в усіх сільськогосподарських регіонах України. Для сільських товаровиробників воно є основним джерелом прибутку, що дає змогу забезпечити просте чи розширене відтворення аграрної сфери.

В основі ефективного розвитку зернопродуктового підкомплексу лежить система взаємовідносин між сільськогосподарськими товаровиробниками, переробними підприємствами й організаціями, що займаються реалізацією зерна і продуктів його переробки. Механізм економічних взаємовідносин, як сукупність форм та методів функціонування й регулювання спрямований на раціоналізацію виробничої системи, досягнення стабільних показників ефективності функціонування, що надало б можливість залучення нових досягнень та розробок в діяльність виробників та переробників зернопродукції.

В умовах прискорення процесів світової інтелектуалізації саме новітні технології стають тією основою, яка визначає сучасне виробництво, форми його організації та управління, надає можливість досягнення конкурентних переваг для успішної діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання, визначає питання якісного й ефективного його розвитку. Розвиток підприємств зернопродуктового підкомплексу на інноваційній основі є передумовою підвищення конкурентоспроможності продукції, що виробляється, сприяє збільшенню інвестиційних надходжень, вирішенню проблеми зайнятості населення, формуванню виробничої, ринкової й інвестиційної інфраструктури.

Проблеми розвитку зернопродуктового підкомплексу знайшли широке відображення в працях: С.С. Бакая, В.І. Бойка, Ю.П. Воскобойніка, В.М. Ганганова, О.Ю. Єрмакова, М.Г. Лобаса, І.І. Лукінова, Л.О. Мармуль, О.В. Овсянікова, В.Л. Перегуди, М.Я. Полоцького, О.О. Сторожука, П.Т. Саблука, О.К. Слюсаренка, В.С. Уланчука, І.І. Червена та ін. Але, незважаючи на ці вагомні розробки, потребують поглибленого дослідження питання ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу на інноваційно-інвестиційній основі з урахуванням новітніх досліджень та організаційно-економічних змін у функціонуванні агропромислового комплексу.

Проблемі економічної ефективності інвестицій в агропромисловому комплексі присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених. Чільне місце серед них займають О.М. Голованов, С.О. Гуткевич, І.Й. Дорош,

М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль, О.В. Мертенс, Г.М. Підлісецький, О.М. Шестопадль та ін. Щодо інноваційної діяльності, то вона досліджується в працях В.П. Александрова, Ю.М. Бажала, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, С.С. Герасимчука, П.Н. Завліної, М.І. Крупка, А.Я. Кузнєцова, О.О. Лапко, В. Г. Мединського, Б.Й. Пасхавера, В.М. Петрова, В.П. Семиноженка, Н.М. Сіренко, В.П. Ситника, В.М. Трегобчука, Р.А. Фатхутдінова, Л.І. Федулової, Й. Шумпетера, О.В. Шубравської, М. Г. Чумаченка та ін. Втім особливо актуальним в сучасних умовах господарювання в контексті постійних змін, що відбуваються у функціонуванні зернопродуктового підкомплексу, є обґрунтування теоретичних, методологічних та організаційно-прикладних засад його інвестиційно-інноваційного забезпечення. Це й зумовило вибір теми дисертаційного дослідження, його мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалися згідно з тематикою наукових досліджень Навчально-наукового інституту бізнесу Національного університету біоресурсів і природокористування України, як складова теми „Вдосконалення організаційно-економічного механізму господарювання в агропромисловому виробництві” (номер державної реєстрації 0106U007383) і базуються на Державній цільовій програмі “Зерно 2008–2015”. Основні положення та результати дисертаційного дослідження покладені в основу Регіональної програми „Зерно Вінниччини”.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних і прикладних засад та опрацюванні практичних пропозицій щодо інвестиційно-інноваційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу.

Поставлена мета передбачає виконання наступних завдань:

- узагальнити теоретичні засади функціонування й інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу України;
- розробити методологічні основи інвестиційно-інноваційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу;
- здійснити аналіз інформаційного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності;
- обґрунтувати методичні підходи до аналізу економічної ефективності інноваційної діяльності;
- виявити особливості розвитку та ресурсного забезпечення зерновиробництва в Україні;
- здійснити оцінку тенденцій та сучасного стану інноваційно-інвестиційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу України;
- визначити ефективність функціонування зернопродуктового підкомплексу за поглиблення ринкових відносин;
- обґрунтувати організаційно-економічний механізм інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу;
- розробити систему заходів щодо удосконалення державного регулювання й підтримки інноваційного розвитку зернопродуктового підкомплексу України;

– сформувати на основі кластеризації регіонів України оптимальну структуру зон інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу;

– визначити заходи економічного стимулювання екологічної безпеки ефективного зерновиробництва;

– обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ефективності функціонування зерновиробничих підприємств на інноваційній основі.

Об’єктом дослідження є процес інвестиційно-інноваційного забезпечення, розвитку, регулювання та організаційно-економічні особливості формування й ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних і практичних аспектів інвестиційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу України на інноваційній основі.

Методологія і методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системно-комплексний підхід до вивчення ефективності функціонування зернопродуктового підкомплексу, формування інвестиційного потенціалу, інноваційного забезпечення розвитку підкомплексу, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених. Дослідження базується на врахуванні відповідних законодавчих та нормативних актів з питань інвестиційної й інноваційної діяльності. Прикладні аспекти розвитку зернопродуктового підкомплексу досліджувалися на основі чинного нормативно-правового забезпечення.

Для виконання завдань дисертації використовувались такі методи економічних досліджень: абстрактно-логічний (формування теоретичних узагальнень і висновків), монографічний (вивчення досвіду функціонування підприємств зернопродуктового підкомплексу), економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, графічний (аналіз тенденцій та прогнозування розвитку зерновиробництва на перспективу), стохастичний аналіз (кластеризація регіонів за показниками інвестиційно-інноваційного забезпечення); економіко-математичний (розробка інноваційної моделі розвитку зернопродуктового підкомплексу України). Обробка матеріалів дослідження здійснювалася з використанням сучасних інформаційних технологій та програм.

Інформаційною базою дослідження були: Закони України, Укази Президента України, акти Верховної Ради України, накази Міністерства аграрної політики України, офіційні звітні матеріали Державного комітету статистики України, матеріали статистичних збірників, дані Міністерства аграрної політики України, оперативна інформація обласних управлінь агропромислового розвитку, фахові літературні джерела, особисті спостереження автора, опрацьовані в дисертації спеціальні методичні підходи до виконання теми досліджень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних та організаційно-практичних засад інвестиційно-

інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу й розробки напрямків підвищення ефективності його функціонування.

Основними результатами дослідження, які характеризують його новизну є наступні:

вперше:

- теоретично опрацьовано й запропоновано методологію обґрунтування стратегічних орієнтирів інвестиційно-інноваційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу, що містить розробку методологічних засад функціонування підкомплексу на інвестиційно-інноваційній основі, інформаційне забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності, системний підхід до оцінки ефективності інвестиційних проектів й методичних підходів до аналізу економічної ефективності інноваційної діяльності;

- розроблено наукову концепцію інвестиційного забезпечення виробників зерна, що передбачає створення інвестиційного позичкового фонду за рахунок виділених урядом коштів із державного бюджету (виділення їх окремим рядком) або емісії; цільове використання наявних коштів для розвитку зернового виробництва, а також поступове створення і накопичення власного інвестиційного потенціалу сільського господарства; створення консолідованого інвестиційного фонду;

- сформовано оптимальну структуру зон інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу України на основі кластеризації регіонів, за показниками виробничо-економічної діяльності та інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу, які об'єднано в групи за рівнем виробництва, маркетингу та інвестиційно-інноваційної діяльності, виділено блоки фінансової підтримки та результатів інноваційної діяльності;

удосконалено:

- методичні підходи до аналізу факторів ефективності функціонування зернопродуктового підкомплексу шляхом віднесення до найсуттєвіших з них таких, як: стратегічне значення продукції; структурованість обігу; біологічні вимоги до продукції; незбалансованість пропозиції та попиту; зональний характер виробництва, що зумовлює вимоги до здійсненого розподілу зазначених чинників на групи: загальноекономічного, регіонального і господарського рівнів;

- методологічні основи побудови ефективної системи управління інвестиційними проектами на базі застосування інтегральних показників за умови обмежених фінансових ресурсів;

- концептуальні засади організаційно-технологічних зв'язків у зернопродуктовому підкомплексі і визначено етапи щодо забезпечення їх реалізації, а саме: проведення маркетингових досліджень; попереднє визначення обсягів зерна необхідного виду; укладання контрактів з продавцями зерна; проведення технологічних, фінансово-економічних, соціальних, санітарних, екологічних заходів; організація приймання зерна в державний, регіональні фонди; заходи щодо реалізації продукції;

– механізм інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу на основі визначення організаційно-економічних особливостей його розвитку, що містить низку таких заходів, як: формування інноваційного потенціалу, застосування кластерного підходу, створення конкурентних переваг, регіональних факторів виробництва, поглиблення господарської та зональної спеціалізації, формування ефективних джерел інвестицій;

дістало подальшого розвитку:

– механізм взаємозв'язку державного регулювання ринку зерна та ринкових методів продажу, рівня розвитку експортно-імпортних відносин України на зерновому ринку та їхнє фінансово-кредитне регулювання, зокрема митно-тарифне, як засіб захисту економічних інтересів суб'єктів ринку зерна;

– класифікація і розподіл факторів ефективності функціонування зернового ринку, формування їх за окремими ознаками, а саме: за динамікою попиту та пропозиції; формування цін; за призначенням; розвитком інфраструктури;

– модель купівлі-продажу зерна на електронній біржі, як напрямок інвестиційного забезпечення зерновиробників (визначення складу учасників електронних торгів, змісту їх економічних інтересів та системи взаємодії між ними);

– механізм економічного стимулювання екологічної безпеки ефективного зерновиробництва на інноваційній основі, що передбачає інвестиційне забезпечення біологізації виробництва, ресурсозберігаючі технології, територіальну спеціалізацію, концентрацію виробництва, оптимізацію землекористування, сортооновлення, дотримання балансу еколого-економічної ефективності вирощування зернових культур;

– обґрунтування напрямків реалізації інноваційної моделі розвитку зернопродуктового підкомплексу через удосконалення соціально-економічних відносин; виробничої та соціальної інфраструктури; покращення екологічних умов виробництва; застосування ресурсозберігаючих технологій; оновлення, поповнення і модернізацію технічної бази; розробку дієвої системи інвестиційного забезпечення.

Практичне значення одержаних результатів. Проведені дослідження складають потенційну основу наукових положень і висновків щодо розвитку й ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу. За результатами дослідження сформульовані пропозиції щодо реалізації механізму інвестиційно-інноваційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу України. Практична цінність отриманих результатів полягає у можливості їх використання в діяльності організаційних структур зернопродуктового підкомплексу на різних рівнях. Розроблені автором пропозиції можуть бути використані Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством аграрної політики при розробці законодавчих та нормативних актів, що регулюють аспекти розвитку зернопродуктового підкомплексу.

Пропозиції автора щодо удосконалення методологічних аспектів ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу, методики

побудови ефективної системи управління інвестиційними проектами прийняті Міністерством аграрної політики України для втілення у практичну діяльність (довідка № 38-18-10 / 5987 від 26.01.10 р.). Наукові розробки щодо перспектив розвитку зерновиробництва та пропозиції щодо активізації інвестиційних процесів використані Головним управлінням агропромислового розвитку Вінницької обласної державної адміністрації при розробці Регіональної програми „Зерно Вінниччини” (довідка № 01-1 – 34 - 5151 від 03.09.09 р.). Рекомендації щодо формування інвестиційного потенціалу у зернопродуктовому виробництві використані Головним управлінням агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації у Регіональній програмі зерновиробництва на період до 2015 р. (довідка № 01-5 – 12 - 5317 від 16.09.09 р.). Знайшли практичне втілення напрямки вдосконалення інвестиційного забезпечення підприємств зернопродуктового підкомплексу на базі інноваційної моделі розвитку Хмільницького району Вінницької області (довідка № 01-01-13-1718 від 03.09.09 р.). Запропонована система організаційно-економічних заходів, спрямованих на забезпечення якісного стану зерна відповідно до вимог європейських стандартів та рекомендації щодо вдосконалення механізму поставок сировини на елеваторне господарство, використана ТОВ „Липовецьке” (довідка № 281 від 13.11.09 р.).

Теоретичні положення та інформаційно-аналітична база досліджень знайшли практичне застосування в навчальному процесі Вінницького інституту економіки Тернопільського національного економічного університету під час викладення дисциплін „Інвестиційна діяльність підприємства”, „Економіка та організація інноваційної діяльності” (довідка № 074/1 від 21.05.10 р.) та Ужгородського національного економічного університету при викладенні дисциплін „Інвестиційна діяльність підприємства”, „Економіка та організація інноваційної діяльності”, „Інвестиційний менеджмент” (довідка № 01-10/2260 від 17.01.10 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні положення, висновки та пропозиції дисертації сформульовано й обґрунтовано автором особисто. Матеріали наукових статей, підготовлених у співавторстві, використані у дисертації лише у частині, яка належить особисто здобувачу.

Апробація результатів досліджень. Основні положення, наукові результати та практичні розробки дисертації доповідалися та обговорювалися на: Всеукраїнській науково-практичній конференції вчених, викладачів та практичних працівників (Вінниця, 2004); III всеукраїнській науково-практичній конференції вчених, викладачів та практичних працівників (Вінниця, 2006); II міжнародній науково-практичній конференції „Освіта і наука в умовах глобальних викликів” (Сімферополь–Судак, 2009); XIII міжнародній науково-практичній конференції „Фінанси України” (Дніпропетровськ, 2009); Всеукраїнській науково-практичній конференції „Оптимізація наукових досліджень – 2009” (Миколаїв, 2009); Міжнародній науково-практичній конференції „Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремий бізнес” (Дніпропетровськ, 2009); III міжнародній науково-практичній конференції „Ефективність бізнесу в умовах

трансформаційної економіки” (Сімферополь, 2009); Міжнародній науково-практичній конференції „Vecky rokrok na rozmezi millennium – 2009” (Praha, 2009); Міжнародній науково-практичній конференції „Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2009” (Przemysl, 2009); Міжнародній науково-практичній конференції „Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання” (Сімферополь, 2010); Міжнародній науково-практичній конференції „Научно-инновационная деятельность в агропромышленном комплексе” (Минск, 2010).

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 40 наукових праць, серед яких одна одноосібна монографія, 24 статті у фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій становить 49,6 друкованих аркушів, з яких 39,5 належать особисто автору.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, 5 розділів, висновків, додатків і літератури. Загальний обсяг роботи – 461 сторінка комп’ютерного тексту. Вона містить 39 таблиць на 16 сторінках, 25 рисунків на 24 сторінках, а також 14 додатків на 38 сторінках. Список використаних джерел налічує 336 найменувань на 32 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі „**Теоретичні засади інвестиційно-інноваційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу**” досліджено теоретичні засади розвитку зернопродуктового підкомплексу на інноваційній основі, визначено організаційно-економічні чинники ефективного функціонування й аспекти інвестиційного забезпечення підкомплексу, розглянуто світовий досвід розвитку й інноваційного забезпечення виробництва, переробки, зберігання та реалізації зернопродукції.

Привабливість зернової галузі, як вигідної сфери розміщення капіталу, визначається стабільним попитом і відносно стійкою конкурентоспроможністю на міжнародному агропродовольчому ринку, технологічними і харчовими властивостями зерна, як основи забезпечення продовольчої безпеки України і світу.

Інвестиції виконують стимулюючу функцію щодо розвитку новацій, реалізації нововведень, впровадження досягнень НТП. Економія виробничих витрат, зростання кількісних та якісних показників виробництва досягаються завдяки використанню новітніх технологій, що забезпечує переваги над конкурентами і зміцнює ринкові позиції.

Дослідження проблем організації інноваційної діяльності в системі зернопродуктового підкомплексу України виявило, що поряд із відсутністю дієвих державних програм підтримки та фінансування інноваційних проєктів, нестачею власних оборотних коштів у підприємств, впровадження нововведень найчастіше вимагає значно більших витрат, ніж очікувалося при ухваленні рішення про інновацію. Потенційно ефективні нововведення не впроваджуються або впроваджуються з великою затримкою у часі (внаслідок помилок в оцінці строків впровадження, недосконалої організації інноваційних процесів та відсутності розвинутої інноваційної інфраструктури).

Сучасні виробники зерна на шляху інноваційного розвитку потребують фінансової, економічної і технологічної збалансованості з переробними підприємствами й обслуговуючими організаціями, що здійснюють матеріально-технічне забезпечення. Тому, для ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу важливе значення має інноваційний потенціал, яким володіють суб'єкти господарювання (рис. 1). Поряд з цим визначну роль відіграє й система його управління, яка дає змогу визначити альтернативні варіанти та прийняти оптимальне рішення щодо можливостей застосування інновацій.

Рис. 1. Система формування інноваційного потенціалу підприємств зернопродуктового підкомплексу

* Розроблено автором

Розглядаючи окремі елементи системи формування інноваційного потенціалу підприємств зернопродуктового підкомплексу, насамперед слід виокремити блоки аналізу: існуючої стратегії, конкурентоспроможності продукції на ринку, впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, системи ресурсного забезпечення. В результаті виявляється необхідність втілення в практику господарювання того чи іншого виду нововведення, оцінки його стану й визначення напрямку розвитку. Це дозволяє стверджувати, що основою формування інноваційного потенціалу є стратегія, яка визначається, передусім, конкурентними позиціями на ринку.

Вищезазначене дає змогу визначити організаційно-економічні особливості розвитку зернопродуктового підкомплексу на інноваційній основі (рис. 2).

Рис. 2. Система організаційно-економічних особливостей розвитку зернопродуктового підкомплексу на інноваційній основі

* Розроблено автором

Серед заходів ефективного розвитку зернопродуктового підкомплексу на інноваційній основі слід виокремити: запровадження сучасних інноваційних проектів як у виробничу, так і переробну сферу; розробку нових інноваційних підходів, які забезпечили б ефективне освоєння перспективних інноваційних рішень; реорганізацію підприємств на основі конкурентоспроможної техніки та застосування новітніх технологій; активізації внутрішніх джерел зростання, розширення виробництва і продажів на внутрішньому ринку вітчизняної продукції.

Як показали дослідження, сучасний стан зернового господарства в США, Канаді, країнах ЄС є прямим результатом ефективного використання економічного механізму державної підтримки виробництва зерна і регулювання його ринку, що охоплює комплекс адміністративно-правових, економічних та організаційних заходів, визначальними в системі яких є саме економічні. Отримані результати свідчать, що ефективна підтримка зернового виробництва прямо пропорційно впливає на розвиток зернового ринку: збільшення пропозиції, стабілізацію перехідних запасів, формування інтервенційних фондів і розвиток міжрегіональних зв'язків.

До можливостей використання світового досвіду застосування системи заходів щодо підтримки зернового господарства і регулювання реалізації зернової продукції віднесено: здійснення захисту внутрішнього ринку і стимулювання експорту через запровадження раціональної цінової політики; використання механізму застави; своєчасне та достатнє за обсягами проведення закупівельних і товарних інтервенцій; формування вторинного ринку сільськогосподарської техніки та ін.

У другому розділі „**Методологія наукового дослідження інвестиційно-інноваційного забезпечення функціонування зернопродуктового підкомплексу**” висвітлено методологічні засади інвестиційно-інноваційного забезпечення функціонування зернопродуктового підкомплексу, інформаційне забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності, обґрунтовано системні аспекти оцінки ефективності інвестиційних проектів та методичні підходи щодо аналізу економічної ефективності інноваційної діяльності.

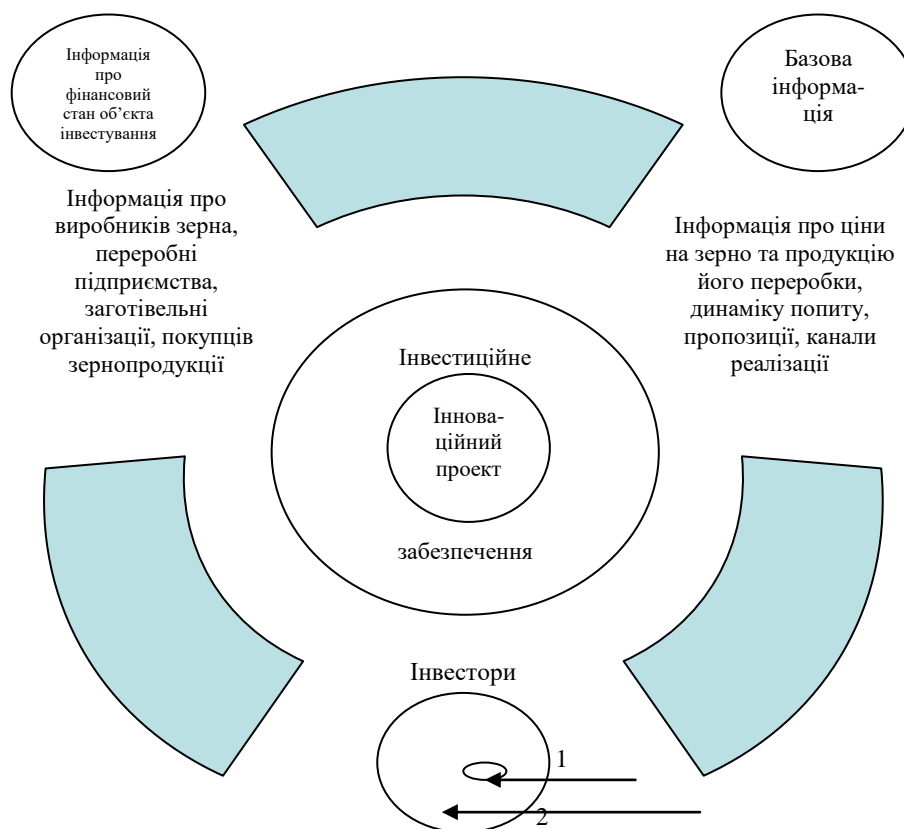
Дослідження проблеми інвестиційно-інноваційного забезпечення функціонування зернопродуктового підкомплексу охоплює низку організаційних, технологічних, інших аспектів та певну послідовність його виконання: перший етап – визначення сутності досліджуваної проблеми: визначення мети і завдань проведення дослідження; підбір інформаційних джерел і статистичних даних; визначення методів, прийомів та системи показників, що будуть використані в процесі дослідження; другий етап – накопичення, відбір, систематизація й обробка даних, аналіз й теоретичне узагальнення: визначення чинників ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу; виявлення організаційно-економічних особливостей розвитку підкомплексу на основі механізму його функціонування; аналіз системи інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу; третій етап – формування результатів досліджень з відповідними положеннями, узагальненнями, висновками та

пропозиціями з підвищення ефективності функціонування підкомплексу: обґрунтування основних тенденцій його розвитку; виявлення можливих резервів зростання ефективності функціонування зернопродуктового підкомплексу; визначення стратегічних орієнтирів розвитку.

Зернопродуктовий підкомплекс розглянуто нами як сукупність взаємопов'язаних елементів, що взаємодіють з навколишнім середовищем, його діяльність має бути спрямована на досягнення позитивного ефекту, тобто на підвищення ефективності функціонування всіх його складових. Застосовувані економічні показники для визначення ефективності виробництва продукції, заготівлі сировини, її переробки та збуту становлять систему ефективності функціонування усього підкомплексу і відповідають сумі загального результату його діяльності.

Основою для прийняття раціональних рішень щодо оцінки й вибору варіантів інноваційного розвитку суб'єктів господарської діяльності є інформаційна база.

Структура системи інформаційного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств зернопродуктового підкомплексу показана на рис. 3.

1 – дійсні інвестори; 2 – потенційні інвестори

Рис. 3. Структура системи інформаційного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств зернопродуктового підкомплексу

* Розроблено автором

Ця структура має ґрунтуватись на тому, що в процесі прийняття рішень використовують дві великі групи даних: базову інформацію, що визначає завдання, норми, параметри реальних дій, існуючі обмеження при здійсненні інвестицій; інформацію, що відображає фактичний стан об'єктів управління в процесі формування інвестиційного портфеля та реалізації окремих інвестиційних проектів.

Ефективність інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності у зернопродуктовому підкомплексі залежить від плановірності його проведення, що зумовлено організаційно-економічними особливостями даної сфери. Тому в основу дієвого механізму його реалізації покладено систему планування та аналізу інноваційних проектів, з структурно-розгалуженою направленістю.

Запропонована в роботі модель оцінки ефективності інвестиційних проектів для підприємств зернопродуктового підкомплексу дозволяє не лише розрахувати інтегральний показник ефективності певного проекту, а й забезпечує порівнянність результатів для окремих із них, кожний з яких має кілька сценаріїв розвитку подій у мінливому ринковому середовищі.

Одним із головних факторів формування результативності проектів є зміна грошових потоків, що дозволяє швидко та вірогідно оцінити ефективність і дохідність інвестицій, проранжувати їх за рівнем прибутковості та ризику, розглянувши всі можливі варіанти розвитку сценаріїв.

У третьому розділі „**Стан інвестиційно-інноваційного забезпечення й ефективність функціонування зернопродуктового підкомплексу України**” проведено аналіз сучасного стану й тенденцій розвитку зернопродуктового підкомплексу, визначено ефективність його функціонування за поглиблення ринкових відносин, розглянуто організаційно-економічний механізм інвестиційно-інноваційного забезпечення та вплив ринкової сегментації, посередництва, біржової торгівлі на розвиток зернопродуктового підкомплексу України.

Нині в сільському господарстві держави спостерігається тенденція до збільшення частки групи зернових культур в загальній структурі посівних площ. Під якими зайнято 57,6% від усієї площі, що порівняно з 1990 р. перевищує дану частку на 13%. Щодо структури посівних площ зайнятих під зерновими культурами за період 1990–2008 рр., то слід зазначити загальне збільшення їх на 7,3% у 2008 р. порівняно з 1990 р, що істотно вплинуло на збільшення обсягів виробництва зерна.

Науковими установами України ведеться плідна селекція практично всіх сільськогосподарських культур, які знаходяться у виробництві. З кожним роком державний реєстр сортів рослин країни поповнюється новими сортами і гібридами, який налічує близько 3,5 тис., з яких 2,4 тис. – досягнення вітчизняних селекціонерів, що забезпечує їх застосування на 90% посівних площ.

Формування ринкових відносин у галузі безпосередньо пов'язане з динамікою економічної ефективності виробництва продукції. Якщо за адміністративно-планової системі виконання плану валового виробництва продукції у натуральних показниках досягалось будь-якою ціною, то нині на

перший план висувається категорія собівартості товару та її співвідношення з ціною, тобто конкурентоспроможність.

Формування цін на зерно має фундаментальний вплив на ефективність сільськогосподарської галузі загалом, що підтверджується прямою залежністю між показниками, наведеними в табл. 1.

Таблиця 1

Ефективність виробництва зерна у сільськогосподарських підприємствах України*

Рік	Собівартість 1 т, грн.	Ціна реалізації 1 т, грн.	Прибуток від реалізації 1 т, грн.	Рівень рентабель- ності, %	Динаміка зміни до попереднього року, %	
					Ціни	Собівартості
Зернові культури						
2006	484,6	515,2	35,6	7,4	125,0	120,1
2007	649,3	833,5	186,0	28,7	160,6	134,0
2008	669,9	779,6	109,6	16,4	93,5	103,2
Пшениця						
2006	484,2	532,2	48,0	9,9	129,0	122,6
2007	643,7	799,3	155,6	24,2	150,2	132,9
2008	643,0	756,4	113,4	17,6	94,6	99,9
Жито						
2006	470,5	414,0	-56,5	-12,0	122,5	117,0
2007	638,6	837,7	199,1	31,2	202,3	135,7
2008	711,4	806,4	95,0	13,4	96,3	111,4
Овес						
2006	471,9	416,4	-55,5	-11,8	123,7	117,7
2007	616,4	748,0	131,6	21,3	179,6	130,6
2008	704,5	845,3	140,8	20,0	113,0	114,3
Ячмінь						
2006	46,79	48,54	1,75	3,7	99,7	108,6
2007	738,9	897,5	158,6	21,5	1849,0	1579,2
2008	701,7	840,3	138,6	19,8	93,6	95,0
Кукурудза на зерно						
2006	471,1	522,5	51,4	10,9	150,6	127,2
2007	563,4	833,1	269,7	47,9	159,4	119,6
2008	663,0	733,4	70,44	10,6	88,0	95,0

* Розраховано за даними Держкомстату України.

Дослідження підтверджують, що формування цін здійснюється на мікротамакrorівні, тобто на рівні господарюючих суб'єктів й за рахунок попиту та пропозиції на ринку зернопродукції.

Рівень ефективності виробництва зерна, зберігання й переробки здебільшого визначається ефективністю використання інвестованого капіталу, раціональним його розподілом, залученням інноваційних технологій, ефективною організацією виробництва і реалізації продукції суб'єктами господарювання. При цьому державна інвестиційна політика має здійснюватись з метою регулювання капіталовкладень, структурної перебудови виробництва, його технічного та технологічного оновлення і модернізації.

Нині зерновий ринок відіграє суттєву роль в економіці України. Рівень його розвитку базується на ефективності функціонування зернової галузі. Проблеми якої можна згрупувати наступним чином: організаційно-економічні (характеризують взаємозв'язок цілісної моделі ринку між фінансово-кредитними організаціями й установами, постачальниками матеріально-технічних ресурсів, виробниками продукції, переробними підприємствами, торговельними та іншими учасниками ринку); матеріально-технічні (пов'язані з удосконаленням технології виробництва і переробки зерна, матеріально-технічне забезпечення виробництва); удосконалення міжрегіональних відносин (засновані на раціоналізації господарських зв'язків між регіонами країни щодо доставки зерна і продуктів його переробки); державна підтримка окремих напрямків розвитку зернового ринку (містить питання субсидіювання пріоритетних напрямків національної економіки).

Вирішальним чинником економічного регулювання є вирішення проблема ціноутворення, тому що ціни разом з податковими, бюджетними і кредитними важелями є наймогутнішими економічними каталізаторами ринкового та державного регулювання підприємницьких і бюджетних доходів, а звідси і фондів споживання та нагромадження, можливостей інвестиційної та інноваційної активності. Головна мета державного регулювання цін в аграрному секторі полягає в досягненні такого рівня прибутковості виробництва на селі, який був би прийнятним з позиції як споживача, так і кожного сільськогосподарського товаровиробника.

Аналіз розвитку зернового виробництва в Україні вказує на необхідність удосконалення регіонального розміщення зернових культур з визначенням їх пріоритетності в ринкових умовах. Це потребує здійснення адаптивної інтенсифікації вирощування певних видів зернових культур, найкраще пристосованих до відповідних регіональних природно-економічних умов.

Організаційно-економічний механізм інвестиційної діяльності слід розглядати як систему господарських, управлінських і регулюючих дій, способів і процесів, котрі спроможні впливати на інвестиційні процеси та забезпечити досягнення поставлених цілей. Його рушійна сила формується в процесі взаємодії таких елементів, як: планування, управління, державне регулювання, юридичне забезпечення і правове регулювання, сукупний вплив яких визначає економічні результати діяльності.

В основу дієвого механізму інвестиційно-інноваційного забезпечення зерновиробничого підприємства покладена система елементів, що характеризується:

1) зовнішнім оточенням – входом (постачальники ресурсів) і виходом системи (результат діяльності), зв'язком із зовнішнім середовищем;

2) внутрішньою структурою – сукупністю взаємозалежних ресурсів і компетенцій, які забезпечуються за рахунок реалізації інвестиційних проектів та, відповідно, прискоренням кругообігу в системі (рис. 4).

Щодо економічного механізму управління та стимулювання розвитку інноваційних процесів, то він містить фінансову, кредитну, інвестиційну, цінову, страхову політику і стимулювання відтворення матеріально-технічної бази сфери інноваційної діяльності.

Структурно інноваційна система складається з двох підсистем: державної інноваційної підсистеми АПК та інноваційної підсистеми недержавного його сектора. Кожна підсистема охоплює наукові й освітні організації, інноваційні сільськогосподарські підприємства, їх об'єднання, спілки та кластери, інфраструктуру фінансування, кредитування, матеріально-технічного забезпечення, консультаційні центри та інформаційно-консультаційні служби, страхові компанії, інфраструктуру обліку й управління інтелектуальною власністю.

Одним із напрямків інвестиційного забезпечення зерновиробників може слугувати подальший розвиток біржової діяльності, яка сприяє реалізації ефективного товаровиробничого механізму, оптимізуючи комерційні зв'язки між покупцями і продавцями та гарантуючи безпеку угод. При загальній тенденції розвитку біржового ринку є низка негативних факторів, які впливають на рівень розвитку даного ринку і стримують формування його інфраструктури. Спостерігаються досить слабкі інтеграційні зв'язки між біржами й іншими організаційними елементами інфраструктури, які забезпечують його функціонування.

Інтеграційні процеси між товаровиробниками зернопродукції та переробними підприємствами повинні базуватися на вдосконаленні контрактної форми відносин, яка найдоцільніша у зернопродуктовому підкомплексі на сучасному етапі розвитку української економіки, що передбачає збереження юридичної самостійності при підпорядкуванні інтересам досягнення високих кінцевих результатів усього підкомплексу.

Формування та розвиток інноваційної системи зернопродуктового підкомплексу можливі за умови визначення організаційно-правової форми її функціонування. Оскільки, практично всі її структурні елементи є відокремленими суб'єктами інноваційної діяльності виникає потреба в налагодженні їх ефективної взаємодії. Вона досягається за умови об'єднання підприємств, наукових та освітніх установ, служб, які організують взаємодію науки і виробництва, консалтингових і брокерських організацій, а також споживачів, економічно пов'язаних в єдину науково-виробничу систему кластерного типу, що забезпечує розширене відтворення.

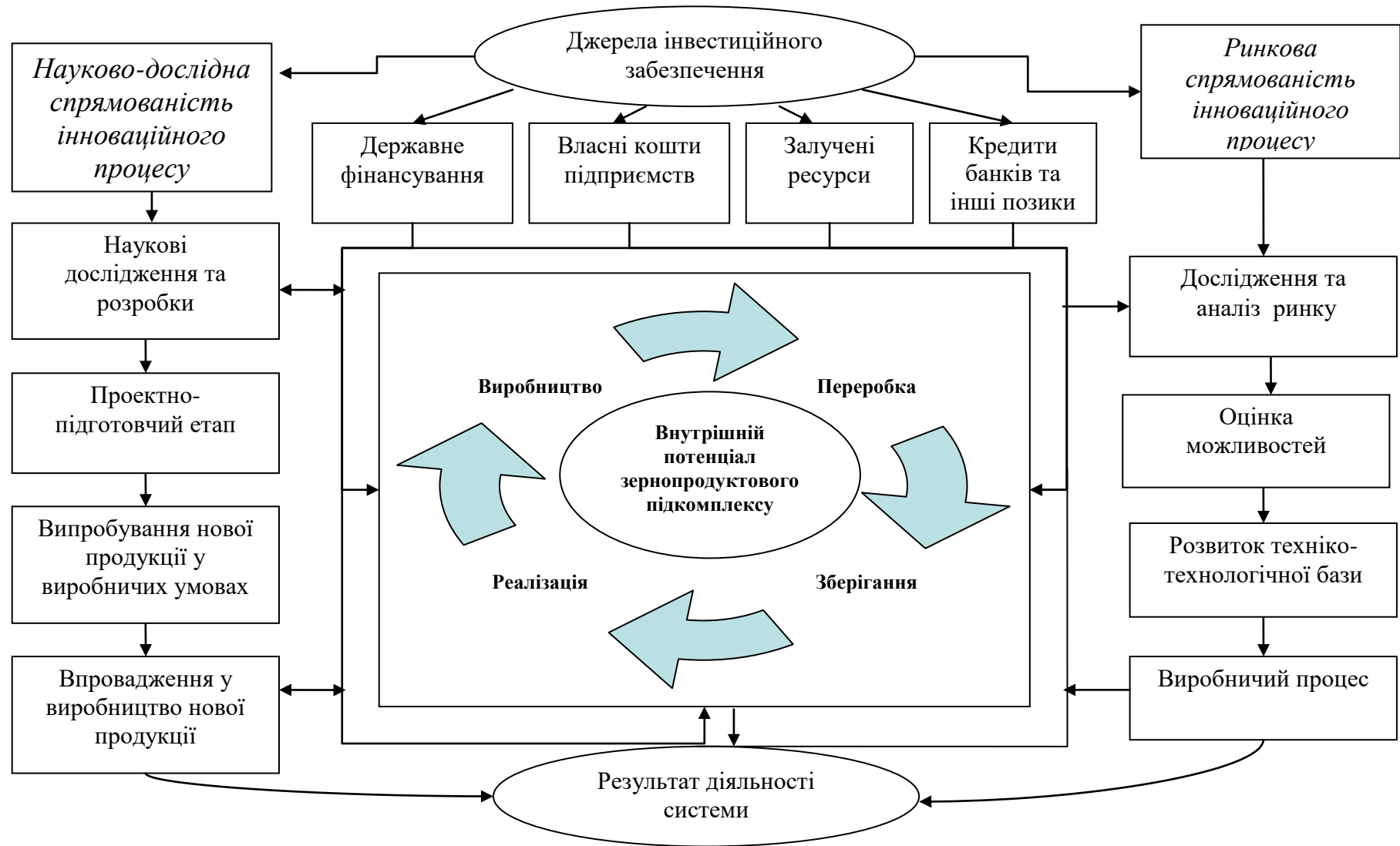

Рис. 4. Система інвестиційно-інноваційного забезпечення функціонування зернопродуктового підкомплексу
 * Розроблено автором

У четвертому розділі „**Формування інвестиційного потенціалу зернопродуктового підкомплексу України**” визначено ресурсні та соціально-економічні умови для здійснення інвестиційної діяльності у зернопродуктовому підкомплексі України; проаналізовано нормативно-правове забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку; визначено напрямки вдосконалення інвестиційного забезпечення підприємств зернопродуктового підкомплексу та обґрунтовано аспекти формування інвестиційного потенціалу у зернопродуктовому виробництві.

Раціональне формування інвестиційного потенціалу зернопродуктового підкомплексу потребує забезпечення його відповідними ресурсами та оптимізацією їх використання на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Доведено, що ефективне використання ресурсів досягається за їх пропорційної збалансованості, що відповідає технологічним вимогам виробничого процесу. Такий підхід, що базується на раціональному співвідношенні між земельними, трудовими, матеріально-технічними ресурсами, реалізує на практиці оптимальне використання ресурсного потенціалу зернопродуктового підкомплексу.

До основних принципів формування інвестиційного потенціалу у зернопродуктовому комплексі слід віднести: гарантування продовольчої безпеки держави; збалансування економічних інтересів учасників ринку; визначення рівня споживчого попиту і пропозиції; стимулювання розвитку різних форм підприємництва; удосконалення сфери реалізації продукції.

Досвід економічно розвинутих країн свідчить про надання переваги непрямим методам регулювання інноваційної діяльності, пряму залежність між попередньо проведеною оцінкою ефективності інвестиційного проекту та рівнем доходу інвестора. Тому, фінансування інвестиційних проектів має базуватись на оптимізації структури капіталу, способу реалізації, обґрунтуванні їх часових параметрів.

В основі формування системи інвестиційного забезпечення лежить принцип оптимального співвідношення власних та залучених коштів, які мають використовуватись з максимальним ефектом. Залучення для реалізації інноваційного проекту декількох джерел фінансування зумовлено потребою зниження його ризикованості, забезпечення розподілу відповідальності.

Структуру інвестицій в основний капітал у зерновиробництві України наведено на рис. 5.

Щодо державного регулювання організаційно-економічних відносин у зернопродуктовому підкомплексі, то нині в Україні відбувається процес інституціональних змін до реалізації інноваційної політики. Пропонується також здійснення підтримки пропозиції та формування виваженої цінової політики у стратегічно важливих секторах агропромислового комплексу. Важливе значення має надання сільськогосподарським товаровиробникам кредитів на пільгових умовах, забезпечення підтримки експорту, розробки заходів митно-тарифного регулювання. При цьому виникає проблема співвідношення методів державного регулювання та ринкового способу

ведення господарства, які в сучасних умовах мають бути органічно взаємопов'язаними.

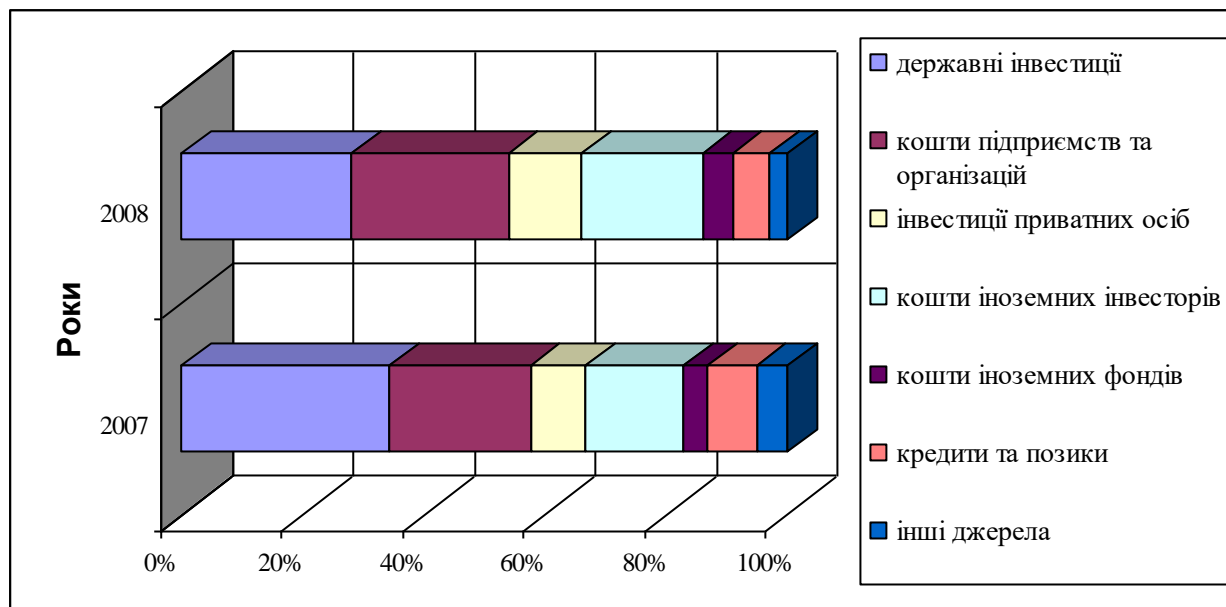

Рис. 5. Структура інвестицій в основний капітал у зерновиробництві України, %

* Складено на основі даних Статистичних Щорічників України за 2007, 2008 рр.

Основою формування інвестиційних ресурсів за ринкової системи економіки є власні кошти підприємств. В умовах недосконалого законодавства у сфері оподаткування, великих витрат забезпечення проходження виробничого процесу сільськогосподарським товаровиробникам складно нарощувати обсяги виробництва, підвищувати якість продукції й реалізувати інноваційний тип відтворення.

Разом з тим, підприємствам зерновиробничого спрямування досить складно реалізовувати інвестиційні проекти, використовуючи для цього лише власні обігові кошти. Одним із найефективніших напрямків залучення інвестиційних ресурсів є внески засновників підприємства. Перспективним джерелом поповнення обігових коштів, які в подальшому можуть бути використані на реалізацію інвестиційних проектів, є випуск акцій підприємства, що не вимагає додаткових витрат за користування наданими ресурсами.

Підвищення ефективності зерновиробництва за рахунок інноваційного розвитку галузі має стати основою формування внутрішньогосподарських накопичень, а також формування інвестицій для подальшого розвитку господарства.

Розподіл загального обсягу витрат за напрямками діяльності зернопереробних підприємств України наведено в табл. 2, дані якої переконливо доводять залежність галузевого інноваційного розвитку від загальної економічної ситуації в країні. Так, загальний обсяг витрат на

інноваційну діяльність у 2008 р. порівняно з 2005 р. зріс на 25,3%. Зміни стосуються, передусім, оновлення технічної бази та кадрового забезпечення, відбувається поступова активізація внутрішніх науково-дослідних робіт.

Таблиця 2

Розподіл загального обсягу витрат за напрямками інноваційної діяльності зернопереробних підприємств України*

Роки	Всього		У тому числі:									
			внутрішні НДР		зовнішні НДР		придбання машин, обладнання та програмного забезпечення		інші зовнішні знання		інші	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
2005	99,6	100	1,9	1,9	11,2	11,2	76,5	76,8	0,5	0,5	9,6	9,6
2007	167,9	100	2,4	1,4	0,5	0,3	146,0	87,0	1,0	0,6	17,9	10,7
2008	133,4	100	2,5	1,9	1,3	0,9	119,5	89,6	0,4	0,3	97,1	7,3

* Складено на основі Статистичного збірника “Наукова та інноваційна діяльність в Україні” за 2008 р.

Активізація інвестиційної діяльності в зернопродуктовому підкомплексі залежить від стабілізації економічного розвитку, політико-правових узгоджень, фінансового стану підприємств, що діють на ринку зерна.

Діяльність підприємств у сфері зерновиробництва має відбуватись на основі розробки стратегії інноваційного розвитку, яка повинна враховувати перспективні напрямки діяльності з виробництва стратегічно важливого виду продукції, визначати оптимальні форми організації виробництва й мати довгостроковий характер.

Визначальне значення для оцінки інвестиційної привабливості зерновиробництва мають такі показники: оборотність капіталу, прийнятність умов залучення земельних та майнових ресурсів, оновлення виробництва за рахунок впровадження сучасних технологій та інформаційних засобів, максимальне використання наявних природно-економічних факторів, наявність державної підтримки інноваційного розвитку, доступні умови залучення кредитних ресурсів.

Напрямами підвищення ефективності інвестиційної діяльності зернопродуктового підкомплексу є: визначення пріоритетних шляхів реалізації інвестиційних проектів, проведення попередніх розрахунків з їх ефективності; створення сприятливого інвестиційного клімату; визначення наявних споживчих потреб; системний розгляд інвестиційних проектів, з врахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів впливу; соціальний розвиток та забезпечення

екологічної безпеки у ході реалізації інвестиційних проектів; підвищення ефективності використання сировинної бази; оновлення матеріально-технічної бази, досягнення конкурентних переваг вітчизняної зернопродукції; надання інформаційно-консультативних послуг виробникам у сфері реалізації інвестиційних проектів.

У п'ятому розділі „**Напрями підвищення ефективності інноваційного забезпечення розвитку зернопродуктового підкомплексу України**” визначено стратегічні орієнтири забезпечення ефективного функціонування підкомплексу, напрямки державного регулювання і підтримки розвитку зернопродуктового підкомплексу України, здійснено кластеризацію регіонів України за показниками інноваційно-інвестиційної діяльності підкомплексу, обґрунтовано шляхи реалізації інноваційної моделі розвитку зернопродуктового підкомплексу.

До стратегічних орієнтирів розвитку зернопродуктового комплексу слід віднести: збільшення обсягів виробництва і реалізації продукції, освоєння нових ринків збуту; раціональне використання наявного потенціалу; підвищення якості й екологічної безпеки продукції; вдосконалення ціноутворення (через організацію прогнозованого аграрного ринку, наповнення фінансовими і товарними потоками його інфраструктури); впровадження інноваційної моделі розвитку; технічне переоснащення; впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій; створення сприятливих умов для залучення іноземних і вітчизняних інвестицій; удосконалення регулювання зовнішньоекономічної діяльності; посилення захисту вітчизняних товаровиробників.

За результатами дослідження визначено, що ефективний механізм управління зернопродуктовим підкомплексом передбачає: вдосконалення елементів ринкової інфраструктури; створення розвинутої регіональної мережі маркетингу; широкого використання при реалізації зерна – аукціонів, торгових домів, бірж, оптових ринків.

Проведені в дисертації розрахунки показали, що в Україні державна підтримка зерновиробництва здійснюється в недостатніх обсягах, а в структурі джерел фінансування становить лише 20–25%, тобто не може істотно вплинути на ефективність виробництва і фінансовий стан сільськогосподарських підприємств. Автором запропонована система удосконалення державної підтримки зерновиробників, що містить такі складові, як: покращення інвестиційного клімату шляхом формування ефективної системи захисту майнових прав інвестора та підвищення ефективності реалізації інноваційно-інвестиційних проектів на основі покращення роботи фондового ринку та формування ефективної інноваційної інфраструктури галузі.

До першочергових заходів державної підтримки зерновиробничих підприємств слід віднести: покращення інвестиційного клімату на галузевому та національному рівнях за рахунок врегулювання законодавчої бази, що визначає умови реалізації інвестиційних проектів, надання податкових пільг товаровиробникам, що ведуть діяльність із використанням інноваційних технологій або виробляють інноваційні продукти.

З метою формування оптимальної структури зон інноваційно-інвестиційного забезпечення в дисертації проведено кластерний аналіз за показниками виробничого рівня, маркетингу, фінансової підтримки та за результатами інноваційної діяльності. За нормалізованими значеннями всіх показників визначено ступінь середнього відхилення між їхніми значеннями за об'єктами кластеризації – економічних регіонах. Для чого матрицю початкових фактичних значень показників переформатовано в матрицю нормалізованих показників. Нормалізовані значення розраховані за формулою (1.1) :

$$y_{\bar{n}\delta zj} = \frac{y_{ij} - \bar{y}_i}{S_{y_i}}, \quad (1.1)$$

де $y_{cm ij}$ – нормалізоване значення і-го показника j-го регіону;

y_{ij} – фактичне значення і-го показника j-го регіону;

\bar{y}_i – середнє значення і-го показника;

S_{y_i} – середньоквадратичне відхилення y_i -го показника.

Середньоквадратичне відхилення обчислене за формулою:

$$S_{y_i} = \sqrt{\frac{\sum_{j=1}^n (y_{ji} - \bar{y}_i)^2}{n-1}}. \quad (1.2)$$

На основі матриці нормалізованих значень показників обчислено міжкластерні відстані за формулою Евклідової відстані:

$$d^2_{jz} = \sum_{s=1}^m (y_{\bar{n}\delta sj} - y_{\bar{n}\delta sz})^2, \quad (1.3)$$

де d^2_{jz} – відстань між об'єктами j та z;

$y_{cm ij}$ – нормалізоване значення і-го показника j-го регіону;

$y_{cm iz}$ – нормалізоване значення і-го показника z-го регіону.

В результаті проведеного дослідження за сукупністю показників виробничо-економічної діяльності та інвестиційно-інноваційного забезпечення було сформовано 5 регіональних виробничих кластерів (рис. 6).

До першого кластеру увійшла Львівська область, яка характеризується найвищим рівнем рентабельності зерновиробництва (58%) та найвищим рівнем середньої ціни реалізації. Основними характеристиками другого кластеру (Донецька та Харківська області) є найнижчий рівень цін реалізації продукції, а відповідно і менший за середній рівень рентабельності (10%) при значних розмірах державної підтримки та високій винахідницькій активності. Щодо третього кластеру (Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська та Чернівецька області), то його відмінними рисами є найменший рівень рентабельності зерновиробництва (6%) при вищому за середній рівень цін реалізації, при найменших обсягах реалізації та мінімальних розмірах державної підтримки.

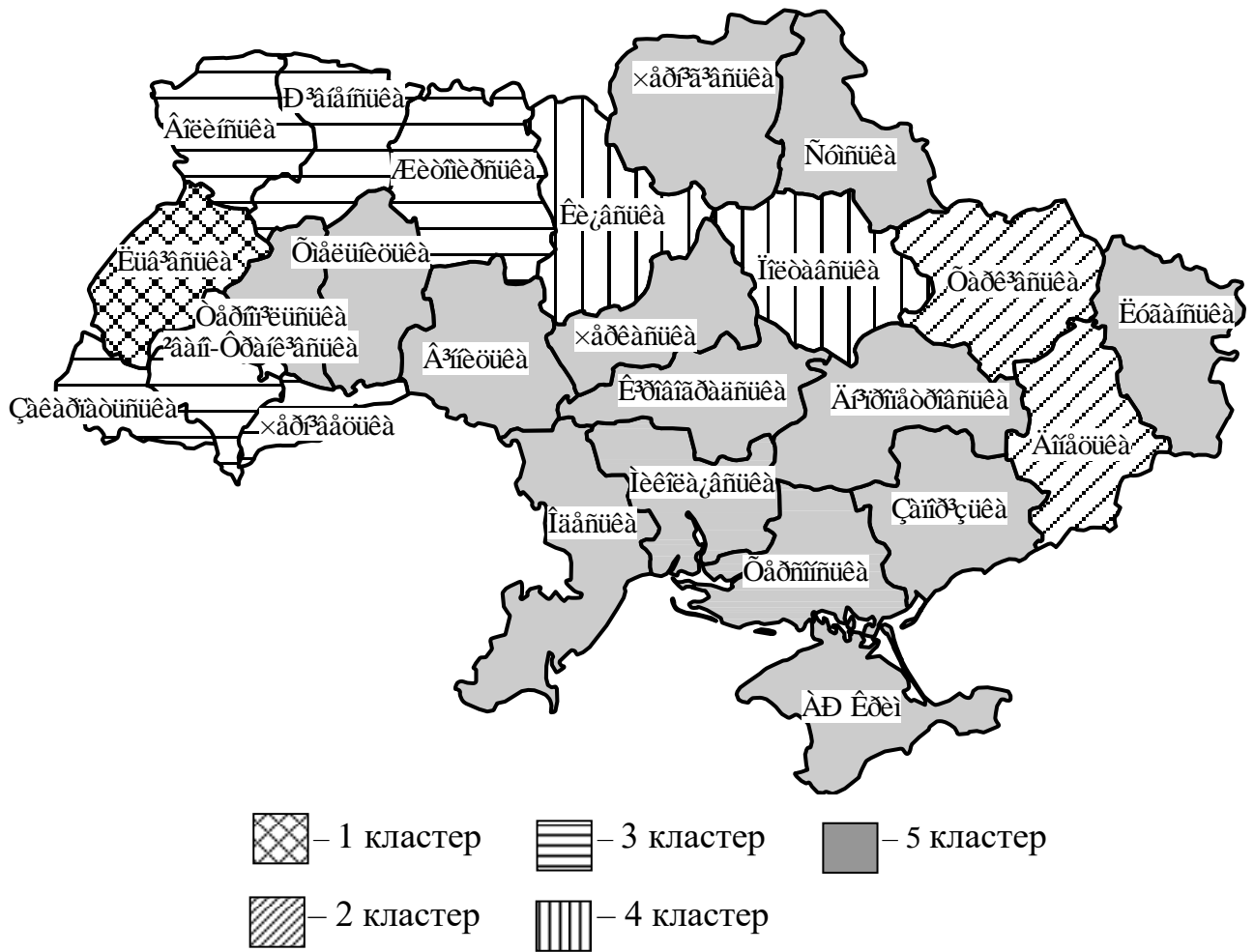

Рис. 6. Картограма кластеризації регіонів України за показниками виробничо-економічної діяльності та інвестиційно-інноваційного забезпечення

У четвертому кластері (Київська та Полтавська області) при найбільших розмірах державної підтримки спостерігається середній рівень рентабельності (20%) при вищих за мінімальний рівень цін реалізації та найбільших обсягах виробництва.

П'ятий кластер (АР Крим, Вінницька, Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області) характеризується середніми показниками рівнів рентабельності (16%) і обсягів виробництва та найнижчою державною підтримкою галузі.

За агрегованими показниками всіх рівнів здійснено формування оптимальної структури зон об'єднань економічних регіонів, з урахуванням основних пропорцій між обсягами виробництва та ціною реалізації, рівнем рентабельності, обсягами фінансування інноваційної діяльності та отриманими результатами (табл. 3).

Таблиця 3

Ефективність виробничо-економічної діяльності та інвестиційно-інноваційне забезпечення регіональних зерновиробничих кластерів України*

Виробничий рівень							
Центр кластера (кількість областей)		Львівська (1)	Івано- Франківська (1)	Чернівецька (2)	Вінницька (5)	Херсонська (16)	
Рілля, тис. га		171,1	93,3	60,4	1060,5	576,3	
Урожайність зернових, ц/га		32,1	32,4	38,3	41,6	27,7	
Середня ціна реалізації зернових та зернобобо- вих, грн. за 1 ц		121,6	81,41	88,3	76,6	70,3	
Рівень рентабельності (збитковості), %		58,1	-9,4	8,5	14,9	13,0	
Маркетинговий рівень							
Центр кластера (кількість областей)		Київська (1)	Полтавська (2)	Волинська (7)	Кіровоград- ська (6)	Херсонська (9)	
Виробництво зернових, тис. т		2593,0	4164,0	660,1	2638,8	2026,0	
Кількість реалізованої продукції, тис. т		2329,6	2207,3	171,0	1244,9	832,3	
Чистий дохід (виручка), тис. грн.		1936521,1	1627969,3	159223,8	918300,0	673395,0	
Повна собівартість реалі- зованої продукції, тис. грн.		1665397,0	1406109,9	134565,1	790807,5	580814,0	
Інвестиційно-інноваційний рівень							
Блок фінансової підтримки				Блок результатів інноваційної діяльності			
Центр кластера (кількість областей)	Державна підтримка виробництва зернопродукції, тис. грн.	Фінансування наукових та науково- технічних робіт за рахунок іноземних замовників, тис. грн.	Фінансування наукових та науково- технічних робіт за рахунок підприємств України, тис. грн.	Центр кластера (кількість областей)	Отримано охоронних документів на сорти рослин, одиниць	Винахід- ницька активність регіону – чисельність творців в розрахунку на 10 тис. працюючих	Виплати від володіння об'єктами інтелек- туальної власності, тис. грн.
Київська (1)	42294,1	435720,8	684302,9	Харківська (1)	65	61,3	390038,2
Дніпро- петровська (2)	27713,8	183988,8	172126,0	Донецька (1)	14	51,9	252188,3
Харківська (1)	28243,1	189942,0	524022,1	Автономна Республіка Крим (2)	30	53,3	29409,0
Волинська (7)	6473,4	2078,0	20170,1	Сумська (19)	4	21,3	3118,0
Кіровоград- ська (14)	31214,9	17622,5	27030,9	Черкаська (2)	29	15,8	8198,3

* Розраховано за даними Держкомстату України за 2008 р.

Проведена кластеризація враховує основні критерії позиціонування регіонів України у відповідності з їх потенціальними можливостями оціненими за сукупністю показників стану виробництва зернових культур та фінансування інноваційних проектів для підприємств зернопродуктового підкомплексу.

Формування інноваційних пріоритетів регіонального розвитку потребує розробки конкретних програмних дій та системи інвестиційного забезпечення, які є необхідними для реалізації моделі інноваційного розвитку і функціонування зернопродуктового підкомплексу, що передбачає:

- вдосконалення соціально-економічних відносин: підвищення якості життя населення; зростання рівня оплати праці; вирішення проблеми безробіття, рівномірність зайнятості сільських жителів упродовж року; підвищення мотивації праці на селі; створення системи перепідготовки й підготовки безробітного населення до сільськогосподарської праці;

- впровадження ресурсозберігаючих технологій: застосування високоефективних добрив із широким використанням біологічних методів відтворення родючості землі; оптимізація сівозмін; мінімальний обробіток ґрунту комбінованими посівними агрегатами; екологічно безпечні інтегровані методи захисту рослин від шкідників, хвороб і забур'яненості; використання високоякісного посівного матеріалу;

- оновлення, поповнення і модернізація технічної бази на основі НТП: виробництво і застосування нової багатофункціональної, енергозберігаючої техніки для обробітку ґрунту; забезпечення технічного сервісу; створення необхідних умов для роботи обслуговуючого персоналу;

- розвиток організаційно-економічних відносин: вибір найефективніших організаційно-правових форм підприємництва; нова система управління підприємством; оптимізація внутрішньогосподарських економічних відносин; організація раціонального використання матеріально-технічних ресурсів; удосконалення системи управління технологічними процесами і стимулювання до підвищення якості продукції системи планування і посилення контролю;

- проведення заходів щодо вдосконалення виробничої та соціальної інфраструктури: розвиток організаційних форм і каналів реалізації продукції; розробка науково-обґрунтованого механізму врегулювання економічних інтересів у вартості кінцевого продукту; формування інтегрованих структур; оптимізація міжгалузевих зв'язків в системі зернопродуктового підкомплексу;

- удосконалення системи управління шляхом формування об'єднуючої ідеї інноваційного розвитку; узгодження інтересів працівників та керівництва в зацікавленості щодо підвищення ефективності виробництва та якості продукції;

- інвестиційне забезпечення відтворювальних процесів: пошук ефективних джерел інвестування, розробка напрямків раціоналізації використання; проведення розрахунків щодо ефективності інвестованого капіталу; визначення пріоритетних напрямків використання інвестицій;

- покращення екологічних умов: забезпечення екологічної безпеки навколишнього середовища; підвищення родючості землі; виробництво екологічно чистої продукції.

Шляхи вирішення поставлених завдань вбачаються у розробленні загальнодержавної програми раціонального природокористування та покращення фінансування інноваційних проектів у зерновиробництві. Існування зазначеної проблеми ставить перед науковцями низку невирішених питань щодо відтворення земельних та водних ресурсів, зменшення забрудненості повітря, пошуку оптимальної моделі співвідношення ефективного функціонування економічної й екологічної систем.

Ефективне функціонування зернопродуктового підкомплексу України на інноваційній основі передбачає: встановлення конкретних завдань щодо проведення наукових досліджень в галузі; створення центрів науково-технічних розробок; запровадження науково-дослідної бази новацій; захист прав організацій, задіяних у дослідницьких проектах; забезпечення прискореного впровадження наукових розробок у виробництво зернопродукції.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено нове вирішення важливої національно-господарської проблеми щодо інвестиційно-інноваційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу. Отримані наукові положення та практичні результати дозволили сформулювати висновки та висунути пропозиції теоретико-методологічного і науково-прикладного змісту, що відображають виконання завдань дослідження відповідно до поставленої мети.

1. Інвестиційно-інноваційне забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу – це сукупність заходів інвестиційного характеру (залучення, акумулювання, накопичення, вкладення, розподіл), спрямованих на здійснення інноваційних процесів і прискорення науково-технічного розвитку виробництва, зберігання, переробки та реалізації зерна і зернопродуктів.

2. Розроблено методологію обґрунтування стратегічних орієнтирів інвестиційно-інноваційного забезпечення функціонування зернопродуктового підкомплексу, що дозволило сформулювати наступні складові його забезпечення: визначення методологічних основ ефективного розвитку зернопродуктового підкомплексу; методичних підходів до оцінки ефективності інвестиційних проектів та аналізу економічної ефективності інноваційної діяльності; системи інформаційного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності, яка базується на фактичній інформації про реальний стан формування фінансових активів й основній інформації щодо можливих обмежень у процесі реалізації інвестиційних проектів.

3. Стратегічними цілями розвитку зернопродуктового підкомплексу на інвестиційно-інноваційній основі визначено: покращення якісних і кількісних показників виробництва продукції; освоєння перспективних ринків збуту; ефективне використання фінансових та матеріально-технічних ресурсів; впровадження інноваційних технологій виробництва; забезпечення екологічної безпеки, застосування біологізації виробництва, поглиблення територіальної

спеціалізації та концентрації землекористування, підвищення конкурентоспроможності зернопродукції на внутрішньому та зовнішньому ринку.

4. В процесі дослідження встановлено, що інноваційна діяльність у зернопродуктовому підкомплексі базується на моделі розподілу інвестицій, обґрунтуванні системи обмежень фінансових ресурсів, об'єктів інвестування, максимізації приведеної вартості проектів. При цьому ефективність реалізації інновацій характеризується: збільшенням обсягів виробництва та реалізації продукції, що відповідає світовим стандартам якості; зростанням частки інноваційної продукції в загальному обсязі виробництва; отриманням прибутку від впровадження у виробництво нової продукції; раціональним використанням матеріально-технічних ресурсів; рівнем задоволення потреб споживачів; удосконаленням системи управління й організації виробництва.

5. За досліджуваний період (2000–2008 рр.) у зерновиробництві України встановлено підвищення зростання рівня врожайності у 1,8 рази, що досягнуто не лише за рахунок сприятливих природно-кліматичних умов, а й завдяки впровадженню прогресивних ресурсозберігаючих технологій, нових сортів та гібридів зернових культур. Останнє є проявом поліпшення інноваційного забезпечення зернової галузі. В структурі виробників зернопродукції найбільшу частку займають сільськогосподарські підприємства, забезпечуючи до 70% в загальному обсязі виробництва. Так, у 2008 р. ними вироблено 42,1 млн. т зерна, тобто 78% від загального обсягу – 53,3 млн. т. У структурі продукції найбільшу частку займає пшениця, частка якої у посівних площах зернових культур у 2008 р. становили 45,5% (7120,8 тис. га).

6. Обґрунтовано, що удосконалення організаційно-економічного механізму інвестиційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу потребує ефективної реалізації системи господарських, управлінських і регулюючих дій з метою впливу на інвестиційні процеси за рахунок узгодження планування, управління, державного регулювання, юридичного забезпечення перебігу інвестиційних процесів у зерновиробництві і суміжних галузях для досягнення очікуваних інноваційних, економічних, соціальних, екологічних та інших результатів.

7. На основі проведеного аналізу функціонування зерновиробничих підприємств розроблено схему інвестиційного забезпечення виробників зерна: створення інвестиційного (емісійного) позичкового фонду за рахунок наданих урядом коштів із державного бюджету (окремим рядком) або емісії; цільове використання наявних коштів для розвитку зернового виробництва, а також поступове створення і накопичення власного інвестиційного потенціалу сільського господарства; створення консолідованого інвестиційного фонду.

8. Оцінка сучасного стану та тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу України свідчить про наступне. У структурі інвестицій в основний капітал зерновиробничих підприємств найбільшу частку складають кошти державного бюджету і становлять 28% від загального обсягу, тоді як відомо, що в ринкових умовах основним джерелом інвестицій є власні кошти. У 2008 р. кошти підприємств та

організацій склали 26% від загального обсягу інвестицій, а їх частка збільшилась порівняно з 2005 р. на 6,5% і становить 1996,5 млн. грн. Щодо інноваційного забезпечення, то загальний обсяг витрат на інноваційну діяльність у 2008 р. порівняно з 2005 р. зріс на 25,3%, причому зміни стосуються передусім таких важливих напрямків інноваційної діяльності, як оновлення технічної бази та кадрового забезпечення. Так, зернопереробними підприємствами у 2008 р. збільшено витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення на 36%, а величина витрат склала 119,524 млн. грн.

9. Пріоритетними напрямками розвитку зернопродуктового підкомплексу в дисертації визначено наступні: модернізація діючих виробництв з упровадженням енергозберігаючих технологій виробництва, переробки, розширення експортних потужностей; скорочення енергомістких, екологічнонебезпечних виробництв; перехід галузі на інноваційну модель розвитку, широкомасштабне використання новітніх науково-технічних досягнень з відповідним інвестиційним забезпеченням; покращення забезпечення підприємств висококваліфікованими кадрами; формування цілісної інфраструктури ринку, державної системи моніторингу ринку сільськогосподарської продукції й продовольчих товарів.

10. Обґрунтовано, що для забезпечення конкурентоспроможності виробництва зерна в Україні необхідним є здійснення низки заходів на наступних рівнях: управлінському, виробничому, маркетинговому. Загальними критеріями оцінки ефективного функціонування зазначених рівнів пропонується вважати наступне: оптимальне співвідношення обсягів виробництва зерна та його собівартості; відповідність якості зерна встановленим стандартам та вимогам споживачів; вивчення ринкової кон'юнктури та забезпечення реалізації готової продукції за максимальними цінами.

11. Визначено, що реалізація напрямків підвищення ефективності інвестиційної діяльності у зернопродуктовому підкомплексі має відбуватись на усіх рівнях господарювання: на рівні держави – стимулювання розвитку інноваційних процесів; на рівні галузей – раціональне використання ресурсного потенціалу для забезпечення інноваційного типу розвитку; на рівні підприємств – впровадження інноваційних технологій виробництва продукції, що дасть змогу підвищити рівень рентабельності виробничої діяльності й прибутковості завдяки випуску конкурентоспроможної зернопродукції.

12. Особливе значення для зернопродуктового підкомплексу мають прямі іноземні інвестиції, збільшення обсягу яких сприяє ефективній інтеграції економіки України до світового економічного простору шляхом співпраці в інформаційній, науково-дослідній та виробничій сферах. При цьому дані інвестиції реалізуються переважно у формі прогресивних технологій, сучасної техніки, обладнання, що зумовлює перехід вітчизняної економіки на інноваційний тип розвитку зернової галузі.

13. Сформовано оптимальну структуру зон інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу, виокремлено п'ять

регіональних зерновиробничих кластерів за результатами проведення оцінки виробничо-економічної діяльності, фінансової підтримки виробництва зернопродукції та результатів інноваційної діяльності, за показниками обсягу фінансування наукових і науково-технічних робіт за рахунок вітчизняних та іноземних інвесторів на маркетинговому і виробничому рівнях, що дає можливість реалізації збалансованого розвитку зернопродуктового підкомплексу в системі агропромислового комплексу України.

14. Інноваційна модель функціонування зернопродуктового підкомплексу передбачає відповідні напрямки його розвитку, які базуються на: удосконаленні соціально-економічних відносин; покращенні екологічних умов; впровадженні ресурсозберігаючих технологій; оновленні, поповненні і модернізації технічної бази на основі НТП; розвитку організаційно-економічних відносин; проведенні заходів щодо вдосконалення виробничої та соціальної інфраструктури; створенні нової системи управління; інвестиційному забезпеченні відтворювальних процесів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Погрішук Б. В. Організаційно-економічні засади ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу : [монографія] / Б. В. Погрішук. – Тернопіль: Джура, 2009. – 370 с.

Статті у наукових фахових виданнях

2. Погрішук Б. В. Розвиток кооперативних відносин в агропромисловому комплексі України / Б. В. Погрішук // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2000. – Вип. 11. – С. 174–179.

3. Погрішук Б. В. Формування ринку землі в Україні / Б. В. Погрішук // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. (Серія: Економіка). – 2001. – Вип. 7. – С. 143–145.

4. Погрішук Б. В. Основні проблеми та перспективи розвитку АПК / Б. В. Погрішук // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2001. – Вип. 13. – С. 93–96.

5. Погрішук Б. В. Організаційні основи розвитку інноваційного підприємництва / Б. В. Погрішук // Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль : Економічна думка, 2002. – Вип. 11. – С. 103–105.

6. Погрішук Б. В. Шляхи конкурентоспроможності підприємницьких структур та продукції в АПК / Б. В. Погрішук // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. – (Серія: Економіка). – 2002. – Вип. 10. – С. 176–178.

7. Козловський В. О. Методологія дослідження інвестиційних процесів в Україні: стан і напрямки розвитку / В. О. Козловський, Б. В. Погрішук // Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – Вип. 7. – С. 125–131.

(Особистий внесок автора: розроблено напрями розвитку досліджень інвестиційних процесів – 0,35 ум. друк. арк.).

8. Pogrischuk B. V. Theoretical conceptualization of grain market Nauka i studia. – Przemysl, 2009. – № 4 (16). – P. 27–35.

9. Погріщук Б. В. Развитие и активизация инвестиционных процессов в зерновом хозяйстве / Б. В. Погріщук // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – Вип. 247, Т. V. – С. 1106–1109.

10. Погріщук Б. В. Інноваційна модель розвитку зернопродуктового підкомплексу України / Б. В. Погріщук // Агросвіт. – 2009. – № 16. – С. 40–45.

11. Развитие инфраструктуры зернового рынка: инновационно-инвестиционный аспект / Б. В. Погріщук // Бизнес-информ. – 2009. – № 2 (3). – С. 15–18.

12. Погріщук Б. В. Державне регулювання і підтримка зернопродуктового підкомплексу України: ринкові аспекти / Б. В. Погріщук // Економіка та держава. – 2009. – № 9. – С. 4–8.

13. Погріщук Б. В. Інвестування як чинник ефективного розвитку зернового ринку / Б. В. Погріщук // Збірник наукових праць Одеського державного економічного університету. – 2009. – № 4 (82). – С. 95–103.

14. Погріщук Б. В. Роль інноваційно-інвестиційного забезпечення у функціонуванні ринку зерна / Б. В. Погріщук // Вісник Сумського національного аграрного університету. – (Серія: Економіка та менеджмент). – 2009. – Вип. 12/1 (33). – С. 68–72.

15. Погріщук Б. В. Особливості функціонування зернопродуктового підкомплексу України в ринкових умовах господарювання / Б. В. Погріщук // Галицький економічний вісник. – Тернопіль, 2009. – № 2 (23). – С. 170–173.

16. Погріщук Б. В. Інтеграційні процеси у розвитку зернопродуктового підкомплексу за ринкових умов господарювання / Б. В. Погріщук // Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. – 2009. – Вип. 11. – С. 168–171.

17. Погріщук Б. В. Формування та розвиток зернопродуктового підкомплексу Вінницької області / Б. В. Погріщук // Збірник наукових праць Одеського державного економічного університету. – 2009. – № 11 (89). – С. 151–158.

18. Погріщук Б. В. Інвестиційний потенціал зернопродуктового підкомплексу: формування та напрями використання / Б. В. Погріщук // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 17. – С. 8–11.

19. Погріщук Б. В. Концептуальні аспекти розвитку інноваційних процесів та їх реалізація у зернопродуктовому підкомплексі України / Б. В. Погріщук // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2009. – Вип. 5. – С. 370–376.

20. Погріщук Б. В. Організаційно-економічні умови функціонування зернопродуктового підкомплексу України: аспекти оптимізації / Б. В. Погріщук // Агросвіт. – 2010. – № 4. – С. 12–17.

21. Погрішук Б. В. Світовий досвід розвитку виробництва, переробки та реалізації зернопродукції на інноваційній основі / Б. В. Погрішук // Економіка та держава. – 2010. – № 3. – С. 50–52.

22. Погрішук Б. В. Кластерний підхід до організації виробництва у зернопродуктовому підкомплексі / Б. В. Погрішук // Агросвіт. – 2010. – № 5. – С. 20–22.

23. Погрішук Б. В. Наукові основи методології дослідження економічних явищ і процесів / Б. В. Погрішук, В. І. Чорнодон // Збірник наукових праць Одеського державного економічного університету. – 2010. – № 3 (104). – С. 40–49. (*Особистий внесок автора: визначено підходи до проведення економічних досліджень – 0,35 ум. друк. арк.*).

24. Погрішук Б. В. Ресурсні та соціально-економічні умови для здійснення інвестиційної діяльності в зернопродуктовому підкомплексі / Б. В. Погрішук // Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – Вип. 5. – С. 315–320.

25. Погрішук Б. В. Вплив ринкової сегментації, посередництва та біржової торгівлі на розвиток зернопродуктового підкомплексу України / Б. В. Погрішук // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. – Вип. 259, Т. II. – С. 454–460.

Опубліковано за матеріалами конференцій

26. Погрішук Б. В. Фінансовий менеджмент капіталу підприємства / Б. В. Погрішук // Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (14-15 жовтня 2004 р.) : тези доп. – Вінниця, 2004. – С. 241–247.

27. Погрішук Б. В. Менеджмент конкурентоспроможності підприємства: / Б. В. Погрішук // Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (14-15 жовтня 2004 р.) : тези доп. – Вінниця, 2004. – С. 444–450.

28. Погрішук Б. В. Управління маркетинговою діяльністю підприємства / Б. В. Погрішук // Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (16-17 лютого 2006 р.) : тези доп. – Вінниця, 2006 – С. 275–279.

29. Погрішук Б. В. Організаційна структура управління підприємством та її удосконалення / Б. В. Погрішук // Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (16-17 лютого 2006 р.) : тези доп. – Вінниця, 2006 – С. 269–274.

30. Погрішук Б. В. Тенденції та перспективи розвитку зернопродуктового підкомплексу / Б. В. Погрішук // Освіта і наука в умовах глобальних викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (12-14 червня 2009 р.) : тези доп. – Сімферополь – Судак, 2009. – С. 24–28.

31. Погрішук Б. В. Напрямки державної фінансово-кредитної політики в зерновому виробництві / Б. В. Погрішук // Фінанси України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (10-11 квітня 2009 р.) : тези доп. – Дніпропетровськ, 2009. – С. 73–76.

32. Погріщук Б. В. Екологічна складова ефективного зерновиробництва / Б. В. Погріщук // Оптимізація наукових досліджень – 2009: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (17 червня 2009 р.) : тези доп. – Миколаїв, 2009. – С. 17–18.

33. Погріщук Б. В. Вплив інвестицій та інновацій на ефективність господарської діяльності зерновиробничих підприємств / Б. В. Погріщук // Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремих бізнес: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (5-6 березня 2009 р.) : тези доп. – Дніпропетровськ, 2009. – С. 61–64.

34. Погріщук Б. В. Формування інвестиційного потенціалу зернопродуктового підкомплексу / Б. В. Погріщук // Ефективність бізнесу в умовах трансформаційної економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (29-31 травня 2009 р.) : тези доп. – Сімферополь, 2009. – С. 192–194.

35. Погріщук Б. В. Активізація інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств зернопродуктового підкомплексу / Б. В. Погріщук // Vesky rokrok na rozmezi millennium – 2009: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (27 травня - 5 червня 2009 р.) : тези доп. – Praha, 2009. – С. 6–8.

36. Погріщук Б. В. Значення інновацій для інтенсифікації виробництва зернових культур в сучасних умовах ведення господарства / Б. В. Погріщук // Aktualne problemy nowoczesnych nauk – 2009: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (7–15 червня 2009 р.) : тези доп. – Przemysl, 2009. – С. 20–22.

37. Погріщук Б. В. Ефективність функціонування виробничих підприємств зернопродуктового підкомплексу: методологічний аспект / Б. В. Погріщук // матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (11-12 березня 2010 р.). Сучасна економічна теорія та пошук ефективних механізмів господарювання. – Сімферополь, 2010. – С. 165–170.

38. Ермаков А. Е. Инновационные приоритеты развития агропромышленного комплекса / А. Е. Ермаков, Б. В. Погріщук, В. И. Чорнодон : зб. научн. статей 4-й междунар. науч.-практ. конф., 20-21 мая 2010 г. Научно-инновационная деятельность в агропромышленном комплексе. – Минск, 2010. – В 2 ч. Ч. 1. – С. 61–63. *(Особистий внесок автора: обґрунтовано стратегічні пріоритети в інноваційній діяльності АПК України – 0,18 ум. друк. арк.)*.

Публікації в інших виданнях

39. Гладич Б. Б. Інноваційна діяльність : [навч. посіб.] / Б. Б. Гладич, А. М. Стельмашук, Б. В. Погріщук. – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 180 с. *(Особистий внесок автора: розроблено системні аспекти управління інноваційними процесами – 1,2 ум. друк. арк.)*.

40. Погріщук Б. В. Інформаційні системи і технології в економіці : [навч. посіб.] / Б. В. Погріщук, А. В. Козловський. – Вінниця : ВІЕ ТАНГ, 2004. – 164 с. *(Особистий внесок автора: розглянуто питання економічної інформації, інформаційного забезпечення економічних процесів – 5,0 ум. друк. арк.)*.

АНОТАЦІЯ

Погріщук Б. В. Інвестиційно-інноваційне забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Миколаївський державний аграрний університет, м. Миколаїв, 2010.

Дисертаційну роботу присвячено обґрунтуванню теоретичних, методологічних, методичних та практичних засад інвестиційно-інноваційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу України.

Узагальнено теоретичні засади функціонування й інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу України, розроблено методологічні основи інвестиційно-інноваційного забезпечення ефективного функціонування зернопродуктового підкомплексу. Визначено організаційно-економічні чинники ефективного функціонування та особливості розвитку зернопродуктового підкомплексу на інноваційній основі. Досліджено систему інформаційного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності, системні аспекти оцінки ефективності інвестиційних проектів та обґрунтовано методичні підходи до аналізу економічної ефективності інноваційної діяльності.

На підставі оцінки сучасного стану й тенденцій розвитку зернопродуктового підкомплексу виявлено особливості розвитку та ресурсного забезпечення зерновиробництва в Україні, визначено ефективність його функціонування за умови поглиблення ринкових відносин. Обґрунтовано організаційно-економічний механізм інвестиційно-інноваційного забезпечення та вплив ринкової сегментації, посередництва, біржової торгівлі на ефективність функціонування зернопродуктового підкомплексу України.

Визначено напрямки вдосконалення інвестиційного забезпечення підприємств зернопродуктового підкомплексу та обґрунтовано засади формування інвестиційного потенціалу у зернопродуктовому виробництві, розглянуто світовий досвід розвитку та інноваційного забезпечення виробництва, переробки, зберігання та реалізації зернопродукції. Розроблено систему заходів щодо удосконалення державного регулювання й підтримки інноваційного розвитку зернопродуктового підкомплексу України. На основі кластеризації регіонів сформовано оптимальну структуру зон інвестиційно-інноваційного забезпечення зернопродуктового підкомплексу України. Удосконалено та обґрунтовано напрями реалізації інноваційної моделі розвитку зернопродуктового підкомплексу.

Ключові слова: інвестиційно-інноваційне забезпечення, зернопродуктовий підкомплекс, організаційно-економічний механізм, ефективність, інвестиційний потенціал, кластеризація, інноваційна модель.

АННОТАЦИЯ

Погрищук Б. В. Инвестиционно-инновационное обеспечение эффективного функционирования зернопродуктового подкомплекса Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора экономических наук за специальностью 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Николаевский государственный аграрный университет, г. Николаев, 2010.

В диссертационной работе исследованы проблемы инвестиционно-инновационного обеспечения эффективного функционирования зернопродуктового подкомплекса Украины. Определены факторы эффективного функционирования, особенности развития зернопродуктового подкомплекса на инновационной основе. Уделено значительное внимание методологическим аспектам инвестиционного обеспечения подкомплекса, информационному обеспечению инвестиционно-инновационной деятельности, системным аспектам оценки эффективности инвестиционных проектов. Обоснованы методические подходы к анализу факторов эффективности функционирования зернопродуктового подкомплекса.

На основе улучшения современного состояния и тенденций развития зернопродуктового подкомплекса определена эффективность его функционирования в условиях рыночных отношений, исследован организационно-экономический механизм инвестиционно-инновационного обеспечения и влияние рыночной сегментации, посредничества, биржевой торговли на развитие этой стратегически важной составляющей аграрной экономики Украины.

Определены направления усовершенствования инвестиционного обеспечения предприятий зернопродуктового подкомплекса и обоснованы аспекты формирования инвестиционного потенциала в зернопродуктовом производстве, рассмотрен мировой опыт развития и инновационного обеспечения производства, переработки, хранения и реализации зернопродукции. Определены направления государственного регулирования и поддержки развития зернопродуктового подкомплекса Украины а также стратегические ориентиры обеспечения его эффективного функционирования.

Инвестиционно-инновационное обеспечение эффективного функционирования зернопродуктового подкомплекса в диссертационной работе рассмотрено как систему мер инвестиционного характера (привлечение, аккумулярование, накопление, вложение, распределение), направленных на реализацию инновационных процессов и ускорение научно-технического развития производства, хранения, переработки и реализации зерна и зернопродукции.

Разработана методология обоснования стратегических ориентиров инвестиционно-инновационного обеспечения функционирования зернопродуктового подкомплекса, составляющими которого являются: определение методологических основ эффективного развития зернопродуктового

подкомплекса, методических подходов к оценке эффективности инвестиционных проектов и анализа экономической эффективности инновационной деятельности, системе информационного обеспечения инвестиционно-инновационной деятельности.

Приоритетными направлениями развития зернопродуктового подкомплекса определено: модернизацию действующих производств, внедрение энергосберегающих технологий производства, переработки, расширение экспортных возможностей; сокращение энергоемких, экологически небезопасных производств; переход отрасли на инновационную модель развития, широкомасштабное использование новейших научно-технических достижений с соответствующим инвестиционным обеспечением; улучшение обеспечения предприятий высококвалифицированными кадрами; формирование развитой рыночной инфраструктуры.

Установлено, что инновационная деятельность в зернопродуктовом подкомплексе основана на модели распределения инвестиций, обосновании системы ограничений финансовых ресурсов, объектов инвестирования, максимизации стоимости проектов. При этом эффективность реализации инноваций характеризуется: увеличением объемов производства и реализации продукции, её соответствием мировым стандартам качества; увеличением доли инновационной продукции в общем объеме производства и реализации; получением прибыли от внедрения в производство новой продукции; рациональным использованием материально-технических ресурсов; уровнем удовлетворения потребителей, усовершенствованием системы управления и организации производства.

Обоснованы ресурсные и социально-экономические условия для реализации инвестиционной деятельности в зернопродуктовом подкомплексе Украины, нормативно-правовое обеспечение инновационно-инвестиционного развития. Определены направления усовершенствования инвестиционного обеспечения предприятий зернопродуктового подкомплекса, аспекты формирования их инвестиционного потенциала. На основе кластеризации регионов сформировано оптимальную структуру зон инвестиционно-инновационного обеспечения зернопродуктового подкомплекса Украины, усовершенствовано и обосновано пути реализации инновационной модели развития зернопродуктового подкомплекса.

Ключевые слова: зернопродуктовый подкомплекс, организационно-экономический механизм, эффективность, инвестиционный потенциал, кластеризация, инновационная модель.

ANNOTATION

Pogrischuk B.V. Investing and Innovative Maintenance Effectiveness Functioning of Grain subcomplex of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the obtaining the scientific degree of doctor of economic sciences, specialty 08.00.03 – Mykolayiv State Agrarian University, Mykolayiv, 2010.

This dissertation work is devoted to the substantiation of theoretical, methodological, methodical and practical fundamentals of investment-innovative ensuring for effective functioning of the Ukrainian grain production sub-complex.

Theoretical fundamentals of functioning and investment-innovative ensuring of the Ukrainian grain production sub-complex are generalized, methodological fundamentals of investment-innovative ensuring for effective functioning of the grain production sub-complex. The factors of effective functioning, peculiarities of development of the grain production sub-complex on the innovational basis are defined. We have examined the system of informational support of investment-innovative activity, the system aspects of estimation of efficacy of investment projects and substantiated methodical approaches to the analysis of economic effectiveness of the innovative activity.

On the grounds of modern state estimation and tendencies of development of the grain production sub-complex, we have defined the effectiveness of its functioning under the condition of intensification of market relations. We have substantiated organizational-economic mechanism of investment-innovative ensuring and influence of market segmentation, mediation, exchange trade on the effectiveness of the Ukrainian grain production sub-complex.

The lines of improvement of the investment security for the grain sub-complex enterprises have been revealed and the aspects of investment potential formation in the grain production have been substantiated, world experience of the development and innovative ensuring of the production, processing, storage and sale of grain produce have been examined. We have worked out the system of measurements concerning improvement of state regulation and support of innovative development for the Ukrainian grain production sub-complex. On the basis of regional clusterization we have formed optimal structure of areas of investment-innovative ensuring for the Ukrainian grain production sub-complex. The directions of realization of an innovative model for grain production sub-complex development have been improved and substantiated.

Key words: investing and innovative ensuring (security), a grain production sub-complex, organizational and economic mechanism, effectiveness, investment potential, clusterization and an innovative model.

